

Dr. Bagheri's Online Critical Thinking Courses

دوره آموزش مهارت تفکر در تلویزیون آینه

جلسه سوم

Bias جانبداری / گرایش به یک سو / سوگیری

Prejudice تعصب، غرض ورزی

سوگیری (Bias) چیست و چه فرقی با تعصب (prejudice) دارد؟

این دو عبارت گاهی بجای هم بکار گرفته میشوند. **سوگیری یک خطای سیستماتیک در تفکر است.** هنگامی که شخص از نظر فکری علاقه و گرایش خود به یک طرف و فاصله و مخالفت خود نسبت به دیدگاه مقابل را بخاطر کوتاه نظری و بی انصافی در تصمیم گیری و داوری دخالت دهد. وقتی از کسی یا گروهی که خوشمان می آید و یا منافع ما را تامین میکند طرفداری و حمایت میکنیم و آنرا به دیگران ترجیح میدهیم سوگیری ما خود را نشان میدهد

هیچ وقت در مسابقه **فوتبال بین آلمان و آرژانتین** داور را از آلمان انتخاب نمیکنند چون او نسبت به تیم کشورش سوگیری دارد و بی طرف نیست. در مسابقه فوتبال بین ایران و عربستان، هم داور از کشورهای عربی انتخاب نمی شود و داوری از شرق دور انتخاب میشود.

در تفکر، سوگیری یا جانبداری مانع از این میشود تا طرفین یک دعوا یا جنبه های مختلف یک موضوع را با بیطرفی ببینیم و از همین رو احتمال خطا در ارزیابی صحت ادعاهای طرفین زیاد میشود. برای **دانشجویی** که میخواهد یک کار **پژوهشی** انجام دهد لازم است که مراقب سوگیری خود باشد. مثلا اگر پژوهشگر باور داشته باشد که دختران بهتر از پسران زبان دوم را یاد میگیرند این بر نحوه انجام پژوهش او ممکن است تاثیر بگذارد.

سوگیری میتواند **آشکار** conscious/explicit یا **پنهان** unconscious/implicit باشد. در سوگیری آشکار شخص نسبت به جانبداری خود آگاه است و **آنها آگاهانه انجام میدهد.** در سوگیری پنهان، **شخص بطور ناخودآگاه جانبداری میکند.**

سوگیری طیف وسیعی دارد. انسان ممکن است نسبت به افرادی که ملیت، مذهب، جریان سیاسی، یا جنسیت متفاوتی دارند سوگیری منفی داشته باشد.

سوگیری میتواند منشا **ذاتی** innate یا **اکتسابی** acquired داشته باشد.

آیا سوگیری امری مذموم است و باید آنرا در **خود ریشه کن کرد؟** خیر. **سوگیری اجتناب ناپذیر** است. به هر حال هر انسانی به خانواده ای تعلق دارد، اهل کشوری است و علاقه مندی هایی دارد. مهم این است که در جایگاه داوری اگر قرار گرفت جهت گیری و سوگیری خود را کنار بگذارد. مثلا کسانی که عوامل اجرایی در یک انتخابات هستند بالاخره هر یک به یک کاندیدای بخصوص رای میدهند و

این نشان می‌دهد یک گرایش سیاسی بخصوص دارند. این هیچ اشکالی ندارد. آنچه مهم است و از آنها انتظار می‌رود این است که این جهت‌گیری در انجام وظیفه آنها به شکل منصفانه هیچ تاثیری نگذارد و وظایف خود را در امر انتخابات با بی طرفی انجام دهند.

سوگیری را نمیتوان ریشه کرد، ولی باید نسبت به آن آگاه بود و اجازه تاثیر گذاری به هنگام داوری را از آن گرفت یا به عبارتی آنرا کنترل کرد. گاهی دیده میشود که افراد سعی میکنند سوگیری خود را پنهان کنند تا در اجتماع اشخاصی موجه و منصف تلقی شوند یعنی اینکه ریاکارانه این کار را انجام میدهند نه از سر اعتقاد به انصاف و بیطرفی. در میان همه شغل‌ها، قضات باید بیشترین سعی و اهتمام را داشته باشند که دچار سوگیری به هنگام قضاوت نشوند. وقتی میخواهید به افکار کسانی که با آنها اختلاف نظر و سلیقه دارید فکر کنید مراقب باشید سوگیری خود را تحت کنترل داشته باشید.

با خودتان فکر کنید **سوگیری های من کدام** هستند. مواردی که یادداشت میکنید جاهایی هست که باید با احتیاط قدم بردارید.

در اینجا چند مورد را یادآور میشوم. در صورت مشاهده این موارد توجه داشته باشید که سوگیری به احتمال خیلی قوی روی داده است:

1. سوگیری جنسیتی: آیا نسبت به جنسیت خود سوگیری دارید؟ آیا تا حالا فکر کردید جایی این سوگیری بر تصمیم شما اثر بگذارد؟
2. اگر از جمهوری اسلامی خوشتان می‌آید و آن را حکومتی برحق میدانید آیا این سوگیری بر نحوه فکر کردن تان و قضاوت تان تاثیر نمیگذارد؟ به این سوال حتما فکر کنید: عیب‌های جمهوری اسلامی چیست؟
3. اگر از جمهوری اسلامی خوشتان نمی‌آید و آن را حکومتی ناحق میدانید آیا این سوگیری بر نحوه فکر کردن تان و قضاوت تان تاثیر نمیگذارد؟ به این سوال حتما فکر کنید: کارهای خوب جمهوری اسلامی چیست؟
4. در مسابقه فوتبال بین تیم کشورتان و یک تیم خارجی آیا دلتان میخواهد داور اشتباه کند و تیم کشورتان برنده شود؟ اگر بهترین بازیکن تیم مقابل مصدوم شود آیا خوشحال میشوید؟
5. وقتی جدایی و طلاق در خانواده ای اتفاق می‌افتد. طرف خانواده عروس در مورد داماد و خانواده اش و دلیل این جدایی صحبت میکنند. آیا دلایل و شواهد آنها برای شما قانع کننده است؟
6. لطفا دو مثال بیاورید که به نظر شما سوگیری بر نحوه درست فکر کردن اثر میگذارد.

پژوهشی در سال 2012 انجام شد تا میزان نگرش نژاد پرستانه غیر آشکار (implicit racial attitude) را در پزشکان اطفال بر توصیه های پزشکی که میشود اندازه گیری شود. نتیجه این پژوهش نشان داد این پزشکان داروی آرام بخش را بیشتر در مورد کودکان سفید پوست تجویز میکردند. پژوهش های دیگری در مورد وجود رابطه بین محکومیت قضایی سیاه پوستان در مقایسه با موارد مشابه که فرد مجرم سفید پوست بود انجام شد و نشان داده شد که ویژگیهای نظیر سیاهی رنگ پوست سبب گرفتن حکم حبس بیشتری میشود.

تعصب و تفاوتش با سوگیری

کسی که افراد را به خودی ingroup و غیرخودی outgroup تقسیم میکند دچار تعصب prejudice است

Prejudice تعصب بر خلاف سوگیری اجتناب پذیر است و باید با آن مبارزه کرد. تعصب داشتن یعنی چیزی را ارجح دانستن بدون در نظر گرفتن شواهد و ادله مربوط به آن. تعصب نوع افراطی سوگیری است. برای اینکه فرق سوگیری و تعصب روشن شود مثالی میزنم. اگر یک مسلمان و یک یهودی به محکمه ای بروند که قاضی آن مسلمان باشد هرچند قاضی عادل باشد احتمال سوگیری وجود دارد و قاضی عادل باید سعی دوچندان مبذول دارد تا مسلمان بودنش تاثیری بر فرایند قضاوت نگذارد. اما اگر قاضی تعصب داشته باشد اصلا قبل از ورود به فرایند قضاوت حکمش معلوم است. اگر کسی قبل از گوش کردن به سخن شما از قبل تصمیمش را گرفته باشد شما به هیچ وجه نمیتوانید با چنین فردی گفتگوی سازنده داشته باشید. انسان متعصب و جزم اندیش به هیچ وجه حاضر به دست کشیدن از باور خود نیست. این افراد یا اصلا تاب شرکت در گفتگو در باره موضوعاتی که بر روی آنها تعصب دارند را ندارند یا اینکه به ظاهر در گفتگو شرکت میکنند ولی در واقع به سخن طرف مقابل به منظور شنیدن دلایل و بررسی آنها گوش نمیکند. آنها میخواهند نظر خودشان را بیان کنند.

پس نتیجه میگیریم بی طرفی امری تقریبا محال است. اینکه رسانه ها ادعای بیطرفی میکنند یک شوخی بیش نیست و هیچ رسانه ای بی طرف نیست. هر انسانی سوگیری هایی دارد. فقط مسئله این است که سوگیری در تصمیم گیری و قضاوت تاثیر نگذارد و فرد بتواند آنرا کنترل و مهار کند.